

«АВТОНОМІЯ В ГОЛОВАХ» - ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ТА УЧНІВ БРАТИ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Щоб знайти відповідь на запитання “Яка освіта нам потрібна?”, спитаймо себе: “А у якому суспільстві ми хочемо жити?” [13]

Робити вільно свій вибір – це право людини, але ця свобода несе відповідальність. Це, в деякому сенсі, та ціна, яку ми повинні заплатити за підвищення нашого рівня життя в сучасному суспільстві, завдяки своїм досягненням в області науки, техніки й освіти. Остання – це єдиний шанс, скориставшись яким, ми можемо вирішити проблему. Про відповідальність варто говорити через призму автономії задля готовності будувати демократичне суспільство та жити в ньому. Потужну державу і конкурентну економіку може забезпечити лише згуртована спільнота творчих людей, відповідальних активних і підприємливих громадян.

Відповіддю на виклики, що постали перед суспільством, батьками та учнями є завдання сучасного вчителя, реалізація яких забезпечить не тільки повноцінний особистісний, соціальний, культурний розвиток учнів, але й їхню готовність до подальшої самоосвіти.

В останні десятиріччя удосконалення освітнього процесу все частіше пов’язують з підвищенням самостійності учбової праці учнів, що дозволяє їм реалізовувати здібності до автономного навчання. У сучасній педагогічній літературі піднімається питання про необхідність підвищення ступеню автономії учнів. Однак, зовсім незначна кількість науковців та дослідників, викладачів та вчителів шкіл пост радянських країн звертали свою увагу чи досліджували дану проблему. Детально зупиняється на розгляді даного питання російський науковець О.Н.Соловова [3, с.17]. Н.Д.Гальскова та Н.І.Гез розкривають основний зміст принципу особистісно-орієнтованої направленості навчання [2, с.56]. За думкою М.А.Арияна, навчання учнів іноземній мові може стати механізмом соціального розвитку [1, с.45]. Проте, автономія навчання залишається найбільш вивченою та дослідженою саме англійськими авторами.

Так наприклад, Рольф Голлоб, Петер Крапф, Вільтруд Вайдінгер (Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger) розглядають ключові питання ОДГ/ОПЛ, включаючи компетентності для демократичного громадянства, цілі та основні принципи ОДГ/ОПЛ, а також загальний шкільний підхід до освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини у серії посібників «Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини у шкільній практиці: навчальні приклади, поняття, методи та моделі»[11].

Паул Девіс, Барбара Гарсід та Маріо Рінволукрі (Paul Davis, Barbara Garside and Mario Rinvoluceri) у своїй роботі “Ways of Doing” доводять результативність дослідження учнями процесу навчання на уроках та у позакласній діяльності [10].

Річард та Марджорі Баудайнс (Baudains, Richard and Baudains, Marjorie)

пропонують низку вправ для формування та підтримки мотивації у своїй роботі “Alternative” [4].

Збірка статей на культурні та філософські аспекти автономії, про ролі вчителів та учнів, методи і матеріали для зміцнення автономії та підготовки учня до автономного вивчення мови з адаптацією матеріалів для заохочення автономності розроблені Філом Бенсом та Пітером Воллером (Benson, Phil and Voller, Peter) у “Autonomy and Independence” [5].

Посібник особистісно-орієнтованого навчання Донни Брандес та Паула Гініс (Brandes, Donna and Ginnis, Paul) “A Guide to Student-Centred Learning” може також допомогти викладачам у спілкуванні із проблемними студентами [6].

Девід Карвер та Леслі Дікінсон (Carver, David and Dickinson, Leslie) у “Learning to be self-directed” вчать бути самостійними та пропонують чітке тлумачення відповідальності [7].

Сара Коттералл (Cotterall, Sarah) вказує на необхідність розвитку самостійності у навчанні, а, отже, автономії у “Developing a course strategy for learner autonomy” [8].

Золтан Дорней (Dornyei, Zoltan) наголошує на необхідності формування мотивації, впевненості в собі, автономності навчання і співробітництва у викладанні іноземних мов у “Motivation and motivating in the Foreign Language Classroom” [9].

Гейл Елліс і Барбара Сінклер (Ellis, Gail and Sinclair, Barbara) пропонують покрокове навчання для формування відповідальності в основному з упором на навчальні та когнітивні навички [10].

Дональд Мейченбаум і Андру Беміллер (Meichenbaum, Donald and Bemiller, Andrew) виховують незалежних учнів, допомагаючи їм взяти на себе відповідальність за власне навчання [12].

Тоні Райт (Wright, Tony) у “Roles of Teachers and Learner” [15] та Ян Тудор (Tudor, Ian) [14] у своїх працях наголошують на змінах у розподілі ролей вчителів та учнів.

Як же досягти автономії навчання? По-перше, учні повинні усвідомлювати свій внесок у навчання і природу вивчення мови в цілому (підвищення обізнаності). По-друге, їм потрібна добре структурована практика в нових відносинах та відповідальність (зміна відносин) для того, щоб на третьому етапі, вони були готові взяти на себе роль вчителя і насолоджуватись свободою, яка співвідноситься з підвищеною відповідальністю.

Новизна підходу полягає в систематичному поєднанні таких показників з акцентом на поступовому розвитку. Замість того, щоб виступати за скасування контролю вчителя або радикальні зміни в управлінні класом, варто орієнтуватись на повільний процес зміни поглядів.

Щоб дати відповідь на питання, що ж робить учня чи студента відповідальним та як описати відповідальність учнів слід наголосити, що відповідальні учні – це не ті, яких ми виділяємо в якості зразка для наслідування (або вчительські улюбленці), але учні, які чітко розуміють, що їх власні зусилля мають вирішальне значення для прогресу у вивченні і ведуть

себе відповідно. Тому, коли вони роблять домашнє завдання або відповідаю в класі, вони не прагнуть догодити вчителєві і отримати хорошу оцїнку, а докладають зусиль для того, щоб чогось навчитися. Відповідальні учні не обов'язково повинні бути особливо зацікавлені в командній роботі, але вони готові до співпраці з викладачем та іншими членами групи заради навчання на благо кожного. Співпраця не означає, що вони завжди слухняно слїдують інструкції: вони можуть запитати про мету діяльності, в першу чергу, або вони можуть навіть придумати пропозиції по поліпшенню діяльності. Крім того, відповідальні учні можуть не завжди виконувати домашнє завдання, але у такому випадку вони чїтко розуміють, що нічого не зробили для розширення своїх знань, свідомо відстежують власний прогрес і докладають зусиль, щоб використати наявні можливості у своїх інтересах.

Це зумовлює новий виклик (де закінчується відповідальність, а де починається самостійність) та приводить нас до питання про визначення автономії. Теоретично, це - свобода та здатність управляти власними діями, що тягне за собою право приймати рішення. Відповідальністю ж можна вважати розуміння наслідків власних дій. Самостійність і відповідальності взаємопов'язані. На практиці ці два поняття важко відрізнити. З метою зміцнення автономії учня потрібно розвивати почуття відповідальності, а також спонукати їх брати активну участь у прийнятті рішень щодо свого навчання.

Результатом розвитку відповідальності і самостійності є активність учнів і готовність вносити свій вклад у реалізацію власного навчання. Тобто, вони поділяють відповідальність за результат.

Виховання відповідального ставлення в учнів тягне за собою відхилення від традиційної ролі вчителя. Як вони починають брати відповідальність за своє навчання, так і він повинен взяти на себе роль посередника або консультанта в більшій кількості навчальних ситуацій. Відповідальність може розвиватися тільки за умови надання більше можливостей для участі учня у прийнятті рішень.

Однак, зміни ролей повинні бути поступовими, а не різкими і драматичними. Батьки або навіть колеги-вчителі можуть виступають проти підвищення автономії учня, оскільки вони побоюються, що це призведе до безладу, відсутності поваги до дорослих, або менш ефективного навчання.

Щоб запобігти або впоратися з викликами варто формувати свідоме розуміння учнями важливості та необхідності їх власного внеску у навчання. Мотивація і впевненість в собі є необхідною умовою для навчання і розвитку. Звернення до внутрішньої мотивації, джерелом якої є якийсь внутрішній драйв та інтерес учня веде до здатності ідентифікувати себе з цілями навчання і це робить їх більш готовими взяти на себе відповідальність за результат. Іншими словами, мотивація і відповідальність можуть взаємно підсилювати один одного. Важливо відзначити, що нагороди і покарання (зовнішня мотивація) також можуть стимулювати навчання, але в той же час вони збільшують залежність учня. Почуття відповідальності і самостійності приносить відчуття благополуччя і впевненості.

Процес розвитку автономії вимагає певного ставлення вчителя: готовність

прийняти учнів як партнерів у досягненні загальних цілей, системність у контролі і готовність делегувати завдання й рішення. Результатом є чітке уявлення про короткострокові і довгострокові цілі навчання. Цілі конкретної діяльності допомагають їм ідентифікувати себе й відчувати більш відповідальними за результат. Дуже важливо чітко визначити очікування учня, межі допустимої поведінки, а також наслідки невідповідності очікуванням. Послідовне застосування правил формує звичку працювати за ними.

Отже, розуміння, формування та розвиток автономії навчання повільний, поступовий процес, який наближує їх до дорослого життя. Підвищення обізнаності є відправною точкою. Нові враження учнів слугують заохоченням, щоб привести внутрішні процеси їхнього навчання на свідомий рівень мислення. Більшість заходів на цій стадії досить жорстко структуровані і контролюються вчителем. Це тому, що ми припускаємо, що учні ще не дуже відповідальні.

Наступний крок - практикувати навички, відпрацьовані на попередньому етапі для того, щоб розпочати зміну ставлення до власного навчання. Це повільний процес, що вимагає багато практики і терпіння, так як необхідно час, щоб перейти від розуміння до виконання нових ролей, особливо коли це стосується необхідності відійти від старих моделей поведінки.

Передача головної ролі у процесі навчання учням реальна за наявності суттєвих змін в управлінні класом. Заходи на цьому етапі слабо структуровані, даючи значну свободу учням чи студентам у виконанні завдання, або навіть, при прийнятті рішення про завданнях.

Розвиток автономії - безперервний процес, де одна фаза переростає в наступну. Поеднуючи розвиток автономії учня із певною навчальною метою заощаджуємо час та реалізуємо навчальну програму у відповідному контексті стратегії навчання. Очевидним є той факт, що поставивши перед собою завдання розвитку автономії учня переслідується мета формування соціально відповідального члена суспільства. Автономія навчання – це окремий прояв автономії процесу самоствердження учня як особистості.

Список використаних джерел

1. Ариян, Маргарита Анастасовна. Современные технологии обучения иностранным языкам в школе [Текст] : учебное пособие / М. А. Ариян ; М-во образования и науки Российской Федерации, Федеральное гос. бюджетное образовательное учреждение высш. проф. образования "Нижегородский гос. лингвистический ун-т им. Н. А. Добролюбова". - Нижний Новгород : ФГБОУ ВПО "НГЛУ", 2013. - 108 с.
2. Гальскова, Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика [Текст] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2007. – 336 с.
3. Елена Соловова. Методика обучения иностранным языкам (программа профессиональной переподготовки "Теоретико-прагматические основы преподавания иностранного (английского) языка: современные подходы") учебный курс. - МГУ имени М.В. Ломоносова, 2012.

4. Baudains, Richard and Baudains, Marjorie (1989) *Alternatives*, Longman
5. Benson, Phil and Voller, Peter (eds.) (1997) *Autonomy and Independence*, Longman
6. Brandes, Donna and Ginnis, Paul (1992) *A Guide to Student-Centred Learning*, Simon and Schuster Education
7. Carver, David and Dickinson, Leslie (1993) *Learning to be self-directed in: Geddes, Marion and Sturtridge, Gill (eds.) (1993) Individualisation*, Modern English Publications Ltd
8. Cotterall, Sarah (1995) 'Developing a course strategy for learner autonomy', *ELT Journal*, 49, 3
9. Dornyei, Zoltan (1994) 'Motivation and motivating in the Foreign Language Classroom', *Modern Language Journal*, 78, Autumn
10. Ellis, Gail and Sinclair, Barbara (1989) *Learning to Learn English*, Cambridge University Press
11. Gollob, Rolf, Krapf, Peter, Ólafsdóttir, Ólöf, Weidinger, Wiltrud (2010) *Educating for democracy*, Council of Europe, Strasbourg Cedex, December
12. Meichenbaum, Donald and Biemiller, Andrew (1998) *Nurturing Independent Learners, Helping Students Take Charge of Their Learning*, Cambridge MA, Brookline Books
13. Tironi, Eugenio (2015) "La Lección. Qué podríamos aprender de las peripecias de la reforma educacional", Santiago de Chile. *El Mercurio-Aguilar*.
14. Tudor, Ian (1996) *Learner Centredness as Language Education*, Cambridge University Press
15. Wright, Tony (1987) *Roles of Teachers and Learners*, Oxford University Press

Олена Олійник,
асистент кафедри теорії
та методик дошкільної освіти,
Кам'янець-Подільського
Національного університету
Імені Івана Огієнка

ВЗАЄМОУЗГОДЖЕННІСТЬ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ЛАНОК ОСВІТИ У ФОРМАТІ ОНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ УСПІШНОГО ПЕРЕХОДУ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Питання наступності зорієнтовані на інтеграцію двох ланок освіти, на усунення суперечок між запитамі школи і програмними можливостями дошкільного навчального закладу, між необхідністю враховувати специфіку дошкільної та початкової освіти. Наступність – двосторонній процес: з одного боку – дошкільна ступінь, зберігає самоцінність дошкільного дитинства, формує фундаментальні особистісні якості дитини, служить основою успішного навчання; з іншого – школа, як наступник, підхоплює досягнення